

Για να εισχωρήσουμε στην εμπειρία ενός παιδιού τριών ή τεσσάρων χρονών στο οποίο η μητέρα του διαβάζει ή αφηγείται ένα παραμύθι, έχουμε λίγα σίγουρα γεγονότα στα οποία υπολογίζουμε και είμαστε αναγκασμένοι να χρησιμοποιήσουμε με τη σειρά μας τη φαντασία. Θα κάνουμε λάθος όμως αν αναζητήσουμε το δικό μας σημείο εκκίνησης στο παραμύθι και στα περιεχόμενά του· στην κατάσταση που βίωσε το παιδί, τα πιο σημαντικά στοιχεία μπορεί και να μην την αφορούν απευθείας.

Πρώτ' απ' όλα το παραμύθι είναι για το παιδί ένα ιδανικό όργανο για να κρατήσει κοντά του τον ενήλικο. Η μαμά είναι πάντα πολύ απασχολημένη, ο πατέρας εμφανίζεται και εξαφανίζεται σύμφωνα με έναν μυστηριώδη ρυθμό, πηγή συχνών ανησυχιών. Σπανίως ο ενήλικος έχει χρόνο να παίξει με το παιδί όπως θα άρεσε σ' αυτό, δηλαδή με πλήρη αφοσίωση και συμμετοχή, χωρίς να αφαιρείται. Με το παραμύθι όμως είναι διαφορετικά. Όσο διαρκεί, η μαμά είναι εκεί, όλη για το παιδί, παρουσία διαρκής και παρηγορητική, που του προσφέρει προστασία και σιγουριά. Δεν είναι βέβαιο ότι όταν ζητάει, ύστερα από το πρώτο, ένα δεύτερο παραμύθι, το παιδί ενδιαφέρεται πραγματικά ή αποκλειστικά για την υπόθεσή του: ίσως θέλει μόνο να επιμηκύνει όσο γίνεται περισσότερο αυτή την ευχάριστη κατάσταση, να συνεχίσει να έχει τη

μαμά δίπλα στο κρεβάτι του ή καθισμένη στην ίδια πολυθρόνα. Πραγματικά άνετη, ώστε να μην της έρθει η όρεξη να το σκάσει πολύ γρήγορα...

Ενώ το ήρεμο ποτάμι του παραμυθιού κυλάει ανάμεσά τους, το παιδί επιτέλους μπορεί να χαρεί τη μαμά με την άνεσή του, να παρατηρήσει όλες τις λεπτομέρειες του προσώπου της, να μελετήσει τα μάτια, το στόμα, το δέρμα... 'Ό,τι ακούει, ακούει' επιτρέπει όμως στον εαυτό του να αφαιρεθεί — για παράδειγμα, αν ξέρει ήδη το παραμύθι (και γι' αυτό ίσως να ζήτησε πονηρά την επανάληψή του) και παρακολουθεί μονάχα αν εκτυλίσσεται κανονικά. Ωστόσο, η κύρια ασχολία του μπορεί να είναι η μελέτη της μητέρας ή του ενήλικου, που σπασιώς μπορεί να την επιχειρήσει για όσο θα ήθελε.

Η φωνή της μαμάς δεν του μιλάει μόνο για την Κοκκινοσκουφίτσα ή για τον Κοντορεβιθούλη: του μιλάει για τον εαυτό της. Ένας σημειολόγος θα μπορούσε να πει ότι το παιδί ενδιαφέρεται στη συγκεκριμένη περίπτωση όχι μόνο για το περιεχόμενο και τις μορφές του, όχι μόνο για τις μορφές της έκφρασης αλλά για την ουσία της έκφρασης, δηλαδή για τη φωνή της μητέρας του, για τις αποχρώσεις της, την ένταση, την τονικότητα, για τη μουσική της που μεταδίδει τρυφερότητα, που λύνει τους κόμπους της ανησυχίας, εξαφανίζει τα φαντάσματα του φόβου.

Έρχεται στη συνέχεια ή, μάλλον, συγχρόνως η επαφή με τη μητρική γλώσσα, οι λέξεις της, οι μορφές της, οι δομές της. Δεν θα μπορέσουμε ποτέ να αδράξουμε τη στιγμή κατά την οποία το παιδί, ακούγοντας ένα παραμύθι, κατακτά με την απορρόφηση μια συγκεκριμένη σχέση ανάμεσα στους όρους της συζήτησης, ανακαλύπτει τη χρήση ενός προφορικού κόσμου, τη λειτουργία μιας πρόθεσης· μου φαίνεται όμως βέβαιο ότι το παραμύθι αντιπροσωπεύει γι' αυτό μια άφθονη τροφοδότηση πληροφοριών για τη γλώσσα. Μέρος της ασχολίας του να καταλάβει το παραμύθι είναι και η κατανόηση των λέξεων με τις οποίες προσπαθεί να καθορίσει μεταξύ τους αναλογίες, να βγάλει συμπεράσματα, να διευ-